

POSUDEK HABILITAČNÍ PRÁCE

Autor habilitační práce: Mgr. Et Mgr. Jakub Lysek, Ph.D.
Název habilitační práce: Subnational Governance in the Czech Republic:
Challenges and Opportunities for the Democratic and
Administrative Reform

Předložená habilitační práce Mgr. Jakuba Lyska, Ph.D., je koncipována jako soubor šesti již publikovaných odborných článků, které se tematicky soustředí na oblast komunální politiky, lokální demokracie, občanství a obecněji na problematiku místní samosprávy v České republice. Přestože jednotlivé studie vznikaly v různých obdobích a byly publikovány v prestižních recenzovaných periodikách, tvoří logicky provázaný celek. Všechny příspěvky spojuje jednotící výzkumná linie, tj. zájem o strukturální a funkční faktory české místní samosprávy a jejich dopad na kvalitu lokální demokracie a participace občanů. Tento výzkumný směr je rozvíjen v teoreticko-metodologické i empirické rovině.

1. Shrnutí hlavních výsledků výzkumu

První skupina tří studií (Lysek, 2021; Lysek, 2016; Lysek & Ryšavý, 2020) se zaměřuje na strukturální charakteristiky české místní správy – zejména extrémní roztříštěnost obecního systému, fungování statutárních měst a dopady evropských strukturálních fondů na české obce. Analýza motivací k oddělování obcí dokládá převahu ekonomických důvodů, doplněných o kulturní a historické faktory, a upozorňuje na význam lokálního leadershipu při úspěšných pokusech o vznik nových obcí z původně větších municipalit. Další článek identifikuje vztah mezi politickou fragmentací a růstem byrokracie ve statutárních městech během ekonomické krize a nabízí doporučení pro její omezení. Studie o dopadech evropských fondů ukazuje, že navzdory silné roli státu mohou tyto prostředky posilovat obecní spolupráci a zavádět prvky víceúrovňového vládnutí.

Druhá skupina studií (Kouba & Lysek, 2023; Lysek & Kouba, 2022; Lysek, 2025) se věnuje lokální demokracii z pohledu volební účasti a struktury politické soutěže. Autor s kolegy doložil nárůst počtu nesoutěživých voleb a jejich negativní vliv na účast voličů. Dále zpochybnil všeobecný (a patrně i intuitivní) předpoklad, že souběh voleb podporuje vyšší účast, a identifikoval fenomén selektivního volebního chování, kdy část občanů volí pouze v obecních volbách. Tyto poznatky přinášejí nové perspektivy na vztah občanů k místní politice a jejich motivaci k účasti.

2. Kompaktnost a konzistentnost výzkumu

Navzdory odlišnostem v konkrétním zaměření článků je jejich propojenost zřejmá. Autor dlouhodobě zkoumá vzájemné vazby mezi strukturálním uspořádáním obcí, institucionálními podmínkami a projevy lokální demokracie. Tematická konzistence, schopnost navazovat na předchozí výsledky a posouvat výzkum jak teoreticky, tak aplikačně činí z jeho vědecké dráhy příklad dlouhodobě cíleného bádání. Jakub Lysek se profiluje jako přední odborník v oblasti výzkumu místní samosprávy. Jeho výzkum je konzistentní a publikované články přinášejí originální zjištění, zaplňují bílá místa v dosavadním poznání a přesto, že se jednotlivé články odlišují, vytvářejí logicky propojený soubor studií s jasným společným jmenovatelem.

3. Metodologická pestrost, inovativnost a teoretické ukotvení

Významným přínosem je široká metodologická škála: od kvantitativních přístupů (multivariační regrese, difference-in-differences), přes kvalitativní případové studie, po originální výzkumné nástroje, včetně designu dotazníkových šetření. Inovativním prvkem je práce s „*matched data*“ o nekonkurenčních volbách a volební účasti, což představuje v českém kontextu metodologickou novinku. Autor kombinuje oficiální statistiky (volební výsledky, indikátory výkonnosti obcí) s primárními daty od občanů, čímž zajišťuje triangulaci a vysokou robustnost zjištění.

Metodologie je pevně propojena s teorií. Autor vychází z konceptu víceúrovňového vládnutí (MLG) a jeho aplikace v evropském i českém kontextu (Denters & Rose, 2005; Hooghe & Marks, 2003; Scharpf, 1997). Využívá rovněž perspektivu teorie her k analýze problému „veto hráčů“ (*veto players*) a transakčních nákladů (Teles, 2016). Kriticky pracuje s evropským komparativním rámcem, opírá se o projekty typu LSSR (*The Local State-Society Relationship*) a *Local Autonomy Index* (Ladner, Keuffer, & Bastianen, 2023), umísťuje české případy do širšího mezinárodního kontextu a provádí relevantní srovnání.

4. Inovační teoretické a empirické příspěvky

Habilitační práce obsahuje originální zjištění, která revidují dosavadní konsenzus v literatuře, například ohledně efektu souběhu voleb na účast. Studie o voličích, kteří se účastní výhradně komunálních voleb, přináší nový teoretický model s ojedinělou relevancí i v mezinárodním měřítku. Empirická zjištění jsou podpořena pečlivým statistickým testováním a kontrolami pro alternativní vysvětlení.

Významným teoretickým přínosem je zpochybnění tradičních předpokladů o racionalitě voličů a jejich účasti ve volbách druhého řádu. Na základě kvazi-experimentálních metod Lysek & Kouba (2022) ukazují, že souběh voleb automaticky nezvyšuje volební účast u voleb s nižší „saliencí“ a zavádějí pojem „vnímaná důležitost voleb“ (*perceived electoral importance*) jako klíčovou moderující proměnnou.

Další originální teoretický přínos představuje koncept „selektivního lokálního hlasování“ (*selective local voting*, Lysek, 2025), který interpretuje účast pouze v místních volbách nikoli jako projev apatie, ale jako formu „výjimečného lokálního zapojení“ *local engagement exceptionalism*. Tito voliči se nestaví proti systému, ale projevují specifickou formu demokratické participace založenou na důvěře k místní úrovni a zároveň na zklamání z národní politiky. Práce tím zpochybňuje modely, které politickou neúčast chápou jako jednotný fenomén, a přispívá k hlubšímu porozumění legitimacy „demokracie zdola“.

5. Praktická využitelnost a policy relevance

Výsledky práce mají výrazný praktický rozměr, neboť přinášejí konkrétní návrhy institucionálních reforem – od zakotvení místních akčních skupin v obecním právu až po zavedení motivačního koeficientu v rozpočtovém určení daní (RUD). Tyto návrhy jsou empiricky podložené a směřují k zvýšení efektivity správy i kvality demokracie v prostředí extrémní obecní fragmentace. Autor správně upozorňuje, že motivace obcí ke spolupráci by měla být prioritou centrální vlády, přičemž přímá nucená slučování obcí se vzhledem k historické zkušenosti s administrativními reformami v období komunismu jeví jako politicky i společensky problematická.

Doporučení vycházejí z aktuálních poznatků mezinárodní literatury (Swianiewicz et al., 2022; Kuhlmann & Marienfeldt, 2023; Klausen, 2024) i evropského komparativního rámce (Tatham, Hooghe & Marks, 2021), který ukazuje, že úspěšná reforma územněsprávního uspořádání vyžaduje dlouhodobý a komplexní proces intenzivní interakce mezi centrální a lokální úrovní. Závěry práce naznačují, že případná česká reforma bude spíše motivována funkčními potřebami než strukturálními faktory, jako je míra urbanizace.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat dopadům na demokratickou participaci (zejména v malých obcích s odlišnou politickou kulturou) a posílení kapacit místních samospráv v oblasti transparentnosti, občanské kontroly a participativních nástrojů. Data z indexu LAI (Ladner et al., 2019) ukazují, že zatímco schopnost obcí reagovat na potřeby občanů (*responsiveness*) roste, odpovědnost ve smyslu kontroly a dohledu (*accountability*) zůstává slabší stránkou. Autor proto oprávněně zdůrazňuje, že jakákoli budoucí reforma by měla být postupná, opřená o posilování kompetencí místních aktérů a udržení legitimacy demokratického procesu.

6. Ukotvení v mezinárodním výzkumném prostředí

Metodologický i empirický přínos je umocněn autorovou účastí v dlouhodobých mezinárodních projektech a srovnávacích šetřeních (např. *The Return of Councillors*, plánovaný *European Survey of CEOs*). Tyto vazby zajišťují přístup k unikátním datům, metodologickou výměnu a možnost testovat česká zjištění v širším evropském rámci.

7. Směry pro další výzkum

Soubor článků otevírá prostor pro další výzkum, zejména v otázkách vlivu genderových rozdílů mezi zastupiteli na politické výstupy, možností demokratických inovací při zmírňování odcizení občanů ve větších sloučených obcích a alternativ k nucenému slučování, jako je meziobecní spolupráce. Jak zdůrazňuje Steyvers (2019), pro porozumění komplexním interakcím v místních systémech je nutné propojit analýzu na mikro, mezo a makro úrovni v rámci přístupu *governance* a víceúrovňových rámců. Výzkum místní politiky těží z blízkosti aktérů a velkého počtu případů, což umožňuje kombinaci hloubkových případových studií a kvantitativních metod (např. regresní a víceúrovňové analýzy).

Plánovaný výzkum *European Survey of Chief Executive Officers (CEOs)* představuje příležitost k hlubší analýze postojů k participativním nástrojům z pohledu administrativy. Spolupráce v rámci mezinárodních sítí, jako jsou *ECPR Standing Group on Local Government* či *European Urban Research Association*, posiluje komparativní rozměr a zasazuje český případ do širší evropské debaty o krizi a odolnosti místní demokracie.

8. Slabší stránky

Za určitou slabinu lze považovat, že v úvodní části souboru není dostatečně shrnut stav dosavadního bádání a explicitně vymezeno, jak autorův výzkum doplňuje identifikované mezery. Přestože jednotlivé články tyto mezery identifikují, celkové zarámování by mohlo být v tomto směru silnější a více propojené s mezinárodní literaturou.

Je zřejmé, že výzkum českých obcí a problémy české samosprávy daleko přesahují výzkumné možnosti Jakuba Lyska, což mu nelze vytýkat. Autor nicméně mohl v úvodní části práce explicitně poukázat na další palčivá místa – matoucí volební systém, možnost manipulace volebních výsledků či kupčení s hlasy. Spadají sem i úvahy o vhodnosti odlišného volebního modelu pro malé a velké obce a obecnější problém, jak zpřehlednit a zefektivnit volební systém na obecní úrovni

9. Závěr

Habilitační práce Jakuba Lyska představuje významný a originální příspěvek k poznání české místní správy a lokální demokracie. Autor v ní dokládá dlouhodobou tematickou konzistenci, metodologickou zdatnost, schopnost inovace a formulování závěrů s teoretickou i praktickou relevancí. Přes dílčí a veskrze formální výhrady lze práci hodnotit jako vysoce kvalitní a bez jakýchkoli výhrad ji doporučuji jako podklad pro pokračování habilitačního řízení.